Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
NIILO JÄÄSKINEN
16 päivänä heinäkuuta 2015[1]

Asia C-603/13 P

Galp Energía España, SA
Petróleos de Portugal (Petrogal), SA ja
Galp Energia, SGPS, SA
vastaan

Euroopan komissio

Muutoksenhaku — Kartellit tai muut yhteistoimintajärjestelyt — Espanjan tiebitumimarkkinat — Markkinoiden jakaminen ja hintojen yhteensovittaminen — Täysi harkintavalta — Ne ultra petita -periaate — Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin — Puolustautumisoikeudet — Kontradiktorinen periaate — Yhtenä kokonaisuutena pidettävä jatkettu kilpailusääntöjen rikkominen — Väitetty tietämys muiden laittomaan kartelliin osallistuneiden tahojen täytäntöön panemasta valvontajärjestelmästä ja korvausmekanismista — Selvitysaineiston ottaminen huomioon vääristyneellä tavalla

I **Johdanto**

1. Unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi saatettu asia koskee yhtiöiden nimeltä Galp Energía España, SA, Petróleos de Portugal (Petrogal), SA ja Galp Energia, SGPS, SA (jäljempänä yhdessä valittajat) muodostaman konsernin tekemää valitusta tuomiosta Galp Energía España ym. v. komissio (T-462/07, jäljempänä valituksenalainen tuomio),[2] jossa unionin yleinen tuomioistuin hyväksyi osittain näiden yhtiöiden nostaman kanteen, jossa vaadittiin komission päätöksen K(2007) 4441 lopullinen[3] (jäljempänä riidanalainen päätös) kumoamista, ja niiden toissijaisen vaatimuksen niille määrätyn sakon määrän alentamisesta.

2. Unionin tuomioistuimen pyynnön mukaisesti tässä ratkaisuehdotuksessa käsitellään vain toista valitusperustetta, joka on keskeisellä sijalla tässä muutoksenhaussa ja tuo esiin kysymyksen lähinnä unionin yleiselle tuomioistuimelle myönnetyn täyden harkintavallan rajoista. Unionin yleinen tuomioistuin on jäljempänä esittämistäni syistä mielestäni ylittänyt nämä rajat, ja valitus on mielestäni hyväksyttävä. Olen näet sitä mieltä, ettei täysi harkintavalta anna unionin yleiselle tuomioistuimelle toimivaltaa todeta rikkomista, jota ei ole näytetty toteen komission päätöksessä.

II **Asian tausta**

3. Asian tausta on esitetty valituksenalaisen tuomion, johon tässä yhteydessä viitataan, 1–85 kohdassa.

1 — Alkuperäinen kieli: ranska.

2 — EU:T:2013:459.

3 — EY 81 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/38.710 – Bitumi (Espanja)) 3.10.2007 tehty päätös.

4. Mikäli on tarpeen, on riittävää muistuttaa, että Euroopan komissio teki 3.10.2007 riidanalaisen päätöksen, jossa todetaan, että kantajat olivat osallistuneet tiebitumimarkkinoilla Espanjan (Kanariansaaria lukuun ottamatta) alueen kattaneeseen sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuuteen markkinoiden jakamista ja hintojen yhteensovittamista koskevien sopimusten muodossa. Komissio katsoi, että molemmat todetut kilpailun rajoitukset eli markkinoiden jakamista koskevat horisontaaliset sopimukset ja hintojen yhteensovittaminen kuuluivat juuri luonteensa puolesta kaikkein vakavimpiin EY 81 artiklan rikkomisiin, joilla oikeuskäytännön mukaan voidaan yksistään niiden luonteen takia perustella luonnehdinta ”erittäin vakava” rikkominen ilman, että tällaisen menettelyn tarvitsisi kattaa erityistä maantieteellistä aluetta tai että sillä pitäisi olla erityinen vaikutus. [4]

5. Valittajat riitauttivat unionin yleiseen tuomioistuimeen 19.12.2007 toimittamallaan kannekirjelmällä päätöksen sisällön ja vaativat sen kumoamista osittain tai kokonaan.

6. Unionin yleinen tuomioistuin hyväksyi valituksenalaisella tuomiolla kolmannen kumoamisperusteen nojautuen lainvastaisuuteen, joka liittyy toteamukseen siitä, että valittajat olisivat osallistuneet valvontajärjestelmään ja korvausmekanismiin, jotka liittyivät siihen, että kartellin jäsenet panivat täytäntöön markkinoiden ja asiakkaiden jakamista koskevia sopimuksia. Unionin yleinen tuomioistuin kumosi siis osittain riidanalaisen päätöksen siltä osin kuin mainitun päätöksen 1 artiklassa todettiin valittajien osallisuus sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuuteen Espanjan bitumimarkkinoilla ja siltä osin kuin nämä velvoitettiin päätöksen 3 artiklassa lopettamaan rikkominen sellaisena kuin se todettiin riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa.

7. Unionin yleinen tuomioistuin katsoi kuitenkin, että valittajia voitiin pitää vastuullisina rikkomisen kahden edellä mainitun osa-alueen perusteella (valituksenalaisen tuomion 626 kohta). Se perusti tämän päätelmän V. C:n lausuntoon; kyseinen henkilö vastasi bitumin myynnistä ensin Petrogalissa ja sittemmin Galp Energía Españassa (jäljempänä V. C:n lausunto). [5] Tästä syystä unionin yleinen tuomioistuin katsoi, ettei sakon laskentapohjaa ollut syytä muuttaa (valituksenalaisen tuomion 630 kohta). Sitä vastoin unionin yleinen tuomioistuin katsoi aiheelliseksi lisätä sitä sakon määrän alennusta, jota komissio oli soveltanut lieventävien seikkojen perusteella (valituksenalaisen tuomion 632 kohta). Näin ollen unionin yleinen tuomioistuin alensi sakon määrää vielä neljällä prosentilla riidanalaisella päätöksellä jo myönnetyn 10 prosentin vähennyksen lisäksi (valituksenalaisen tuomion 635 kohta). Unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi asianosaisten muut kumoamisperusteet, myös viidennen, joka koski valittajien mukaan lainvastaista toteamusta niiden osallistumisesta hintojen yhteensovittamiseen (valituksenalaisen tuomion 450–456 kohta). [6]

4 — Riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 500 perustelukappale. Kantajien osallistumisesta rikkomiseen komissio katsoi, että Galp Energia España, S.A. ja Petróleos de Portugal, S.A. vastasivat yhteisvastuullisesti 8 662 500 euron suuruisen sakon maksamisesta; Galp Energia, SGPS, S.A. vastasi yhteisvastuullisesti 6 435 000 euron suuruisen sakon maksamisesta. Galp Energia España, S.A:n ja Petróleos de Portugal, S.A:n katsottiin osallistuneen rikkomiseen 31.1.1995–1.10.2002, kun taas Galp Energia, SGPS, S.A:n katsottiin osallistuneen rikkomiseen 22.4.1999–1.10.2002.

5 — Ks. valituksenalaisen tuomion 87 ja 215 kohta. V. C. vahvisti lausunnossaan sen, etteivät kantajat olleet koskaan osallistuneet valvontajärjestelmään, seuraavasti:” Olen ottanut huomioon Euroopan komission väitteen, jonka mukaan Galp Energía España – – olisi osallistunut asfalttiryhmän jäsenten valvontajärjestelmän ja korvausmekanismin toimintaan. Tämä ei pidä paikkaansa siitä yksinkertaisesta syystä, ettemme ole koskaan saaneet korvauksia Galp Energía Espanan – – myyntivolyymiin katsomatta. Pitää paikkansa, että yhdessä vaiheessa mainitsin jonkinlaisen korvausmekanismin, jossa asfalttiryhmän jäsenet olivat osallisina, mutta en missään vaiheessa ollut tietoinen näiden yhtiöiden suhteesta siihen. Galp Energía España – – ei siis ole milloinkaan ollut mukana missään korvausmekanismissa.”

6 — Galp Energía España, S.A:lle ja Petróleos de Portugal (Petrogal), S.A:lle määrätyn sakon määrää alennettiin siten 8 277 500 euroon, kun taas Galp Energía, SGPS, S.A:lle määrätyn sakon määrää alennettiin 6 149 000 euroon.

III **Asian käsittely unionin tuomioistuimessa ja asianosaisten vaatimukset**

8. Valittajat toimittivat unionin tuomioistuimeen 22.11.2013 valituksen, jossa ne vaativat, että unionin tuomioistuin:

— ensisijaisesti kumoaa valituksenalaisen tuomion sekä riidanalaisen päätöksen 1, 2 ja 3 artiklan valittajia koskevilta osin ja/tai alentaa valittajille määrätyn sakon määrää

— toissijaisesti kumoaa valituksenalaisen tuomion ja palauttaa asian unionin yleiseen tuomioistuimeen, jotta tämä ratkaisisi pääkysymyksen

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

9. Komissio vaatii valituksen hylkäämistä ja valittajien velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

10. Asianosaiset esittivät näkemyksensä unionin tuomioistuimessa kirjallisesti, ja niitä kuultiin 15.4.2015 pidetyssä istunnossa.

IV **Valittajien vastuun osoittaminen unionin yleisessä tuomioistuimessa lähtökohtana toisen valitusperusteen tarkastelussa**

A *Täyden harkintavallan lyhyt kertaus*

11. Valittajat väittivät kolmeen osaan jaetussa toisessa valitusperusteessaan unionin yleisen tuomioistuimen tehneen oikeudellisen virheen valituksenalaisen tuomion 626 ja 630 kohdassa. Valittajat mainitsevat useita menettelyperiaatteita ja -sääntöjä ja moittivat unionin yleistä tuomioistuinta itse asiassa yhdestä erityisestä toimesta, nimittäin siitä, että se oli ottanut huomioon riidanalaisen päätöksen antamisen jälkeen laaditun asiakirjan eli edellä mainitun V. C:n lausunnon osoittaakseen valittajien vastuun rikkomista merkinneen mekanismin kahden osa-alueen perusteella.[7]

12. Totean heti alkuun, että unionin yleinen tuomioistuin perusteli V. C:n lausunnon huomioon ottamista täydellä harkintavallallaan.

13. Siten on aiheellista muistuttaa, että unionin yleiselle tuomioistuimelle myönnetty täysi harkintavalta täydentää SEUT 263 artiklassa määrättyä laillisuusvalvontaa. Kuten unionin tuomioistuin on todennut, ”laillisuusvalvontaa täydentää täysi harkintavalta, joka on annettu unionin tuomioistuimille asetuksen N:o 1/2003 31 artiklalla SEUT 261 artiklan mukaisesti. Tämän harkintavallan nojalla unionin yleinen tuomioistuin voi täten paitsi pelkästään tutkia seuraamuksen laillisuuden myös korvata komission arvioinnin omallaan ja siten poistaa määrätyn sakon taikka uhkasakon tai alentaa tai korottaa sen määrää”.[8] Oikeuskäytännössä on täsmennetty, että muuttamisvaltaa sovelletaan myös, vaikka komissio ei olisi tehnyt oikeudellista virhettä.[9] Tämän ansiosta unionin tuomioistuimet voivat etenkin kilpailun alalla paitsi kumota tai vahvistaa sakon ja sen määrän myös korottaa tai alentaa sitä.

7 — Unionin yleinen tuomioistuin moitti kolmannen kanneperusteen tarkastelun yhteydessä komissiota siitä, ettei tämä ollut näyttänyt oikeudellisesti riittävällä tavalla toteen kantajien osallistumista rikkomisen molempiin osa-alueisiin. Tämä johti siihen, että mainittu tuomioistuin kumosi riidanalaisen päätöksen tältä osin.

8 — Tuomio KME Germany ym. v. komissio (C-272/09 P, EU:C:2011:810, 103 kohta).

9 — Tuomio Groupe Danone v. komissio (C-3/06 P, EU:C:2007:88, 61 kohta) ja tuomio Prym ja Prym Consumer v. komissio (C-534/07 P, EU:C:2009:505, 86 kohta).

14. Täyden harkintavallan nojalla unionin tuomioistuimet voivat täten muuttaa kanteen kohteena olevaa toimea jopa silloin, kun sitä ei kumota, ja ottaa huomioon kaikki tosiseikat muuttaakseen esimerkiksi maksettavaksi määrätyn sakon määrää.[10] Täyden harkintavallan kaikkia soveltamistapoja ei kuitenkaan ole määritelty.[11]

15. Huomautan, että unionin tuomioistuin on tuomiossa Chalkor v. komissio[12] ja tuomiossa KME Germany ym. v. komissio[13] todennut selvästi, että unionin yleisen tuomioistuimen täysi harkintavalta merkitsee sekä oikeudellisiin seikkoihin että tosiseikkoihin kohdistuvaa valvontaa ja toimivaltaa arvioida todisteita, kumota riidanalainen päätös tai muuttaa sakkojen määrää.[14]

16. Unionin tuomioistuin on toisaalta katsonut myös, että SEUT 263 artiklassa määrätty laillisuusvalvonta, jota täydentää asetuksen (EY) N:o 1/2003[15] 31 artiklassa säädetty sakon määrää koskeva täysi harkintavalta, ei ole ristiriidassa Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 47 artiklassa vahvistetun tehokkaan oikeussuojan periaatteen kanssa.[16]

B *Unionin yleisen tuomioistuimen päättely ja vastuun toteaminen*

17. Unionin yleisen tuomioistuimen päättelyn ymmärtäminen on mielestäni ratkaisevan tärkeää toista valitusperustetta tutkittaessa, joten aionkin tarkastella unionin yleisen tuomioistuimen ensimmäisessä oikeusasteessa kolmannen kanneperusteen yhteydessä tekemää päättelyä sekä saman kanteen yhdeksättä kanneperustetta voidakseni käsitellä valituksessa esitettyjä täsmällisiä väitteitä.

18. Valittajat kiistivät unionin yleisessä tuomioistuimessa esittämällään kolmannella kanneperusteella osallisuutensa valvontajärjestelmässä ja korvausmekanismissa.

19. Unionin yleinen tuomioistuin hyväksyi arviointinsa lopuksi kolmannen kanneperusteen siltä osin kuin komissio piti valittajia vastuussa rikkomisesta kokonaisuudessaan, vaikka tämä ei ollut osoittanut oikeudellisesti riittävällä tavalla niiden osallistumista rikkomisen molempiin osa-alueisiin. Sama toimielin ei ollut unionin yleisen tuomioistuimen mukaan sitä paitsi näyttänyt toteen, että valittajat tiesivät tai että ne eivät ainakaan voineet olla tietämättä molemmista edellä mainituista osa-alueista, voidakseen soveltaa asianmukaisesti yhtenä kokonaisuutena pidettävää jatkettua kilpailusääntöjen rikkomista koskevaa käsitettä. Unionin yleinen tuomioistuin kumosi täten riidanalaisen päätöksen 1 artiklan siltä osin kuin siinä todetaan valittajien osallisuus sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuudessa Espanjan bitumimarkkinoilla.

20. Siltä osin kuin unionin yleinen tuomioistuin perusti päättelynsä yhtenä kokonaisuutena pidettävää jatkettua kilpailusääntöjen rikkomista koskevaan käsitteeseen[17] on muistutettava, että yritystä, joka on osallistunut kilpailusääntöjen monitahoiseen rikkomiseen kilpailunvastaisella toiminnalla, jolla pyritään myötävaikuttamaan kilpailusääntöjen rikkomisen toteuttamiseen kokonaisuudessaan, voidaan pitää vastuussa myös muiden kartelliin osallistuneiden yritysten käytännön toiminnasta. Näin on, kun on

10 — Tuomio Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P, EU:C:2002:582, 692 kohta); tuomio Prym ja Prym Consumer v. komissio (C-534/07 P, EU:C:2009:505, 86 kohta) ja tuomio JFE Engineering ym. v. komissio (T-67/00, T-68/00, T-71/00 ja T-78/00, EU:T:2004:221, 577 kohta).

11 — Ks. yksityiskohtaisen tarkastelun osalta julkisasiamies Wathelet'n ratkaisuehdotus Telefónica ja Telefónica de España v. komissio (C-295/12 P, EU:C:2013:619).

12 — C-386/10 P, EU:C:2011:815.

13 — C-272/09P, EU:C:2011:810.

14 — Tämä näkökohta on ratkaisevan tärkeä käsiteltävän asian kannalta, kun otetaan huomioon unionin yleisen tuomioistuimen päättelyn perusta sellaisena kuin se esitetään tämän ratkaisuehdotuksen 12 kohdassa.

15 — [EY 81] ja [EY 82] artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1)

16 — Tuomio KME Germany ym. v. komissio (C-272/09 P, EU:C:2011:810, 106 kohta).

17 — Tuomio komissio v. Anic Partecipazioni (C-49/92 P, EU:C:1999:356, 82 kohta).

näytetty toteen, että kyseinen yritys aikoi omalla toiminnallaan myötävaikuttaa kaikkien osallistujien yhteisten päämäärien tavoittelemiseen ja että yritys tiesi muiden samaan päämäärään pyrkivien yritysten suunnittelemasta tai toteuttamasta kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä tai että se saattoi kohtuudella ennakoida sen ja oli valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin. [18]

21. Jos sitä vastoin unionin yleinen tuomioistuin toteaa, ettei komissio ole näyttänyt toteen oikeudellisesti riittävällä tavalla, että yritys osallistuessaan johonkin yhtenä kokonaisuutena pidettävän jatketun kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavasta kilpailunvastaisesta toiminnasta tiesi muusta samaan päämäärään pyrkivien kartellin muiden osallistujien toteuttamasta kilpailunvastaisesta toiminnasta tai että se saattoi kohtuudella ennakoida sen ja oli valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin, tämän ainoana seurauksena on se, että tämän yrityksen ei voida katsoa olevan vastuussa tästä muusta toiminnasta ja näin ollen yhtenä kokonaisuutena pidettävästä jatketusta kilpailusääntöjen rikkomisesta kokonaisuudessaan ja että riidanalaisen päätöksen on katsottava olevan perusteeton pelkästään tältä osin. [19] Tästä on todettava, että unionin yleinen tuomioistuin osoittautui hiljattain tuomiossa Soliver v. komissio varsin vaativaksi, kun piti näyttää toteen osallistuminen yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. [20]

22. Tässä tapauksessa unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 273 ja 279 kohdassa, että komissio katsoi, että valittajat olivat vastuussa rikkomisen kaikista osa-alueista, myös osallistumisesta valvontajärjestelmään ja korvausmekanismiin. Unionin yleinen tuomioistuin huomautti lisäksi valituksenalaisen tuomion 286 kohdassa, että näyttääkseen toteen valittajien vastuun komissio nojautui *pelkästään siihen seikkaan, joka koski osallistumista* edellä mainittuihin rikkomisen osa-alueisiin. Unionin yleinen tuomioistuin katsoi kuitenkin valituksenalaisen tuomion 272 ja 280 kohdassa, ettei valittajien osallisuutta rikkomisen molemmissa osa-alueissa ollut näytetty toteen.

23. Yhtenä kokonaisuutena pidettävää jatkettua kilpailusääntöjen rikkomista koskeva oikeuskäytäntö olisi tosin mahdollistanut yrityksen pitämisen vastuullisena rikkomisesta kokonaisuudessaan, jos se tiesi rikkomista merkinneestä toiminnasta tai ei voinut olla tietämättä siitä.

24. Unionin yleinen tuomioistuin on kuitenkin nimenomaisesti katsonut valituksenalaisen tuomion 289 kohdassa, ettei komissio ollut nojautunut valittajien mahdolliseen tietoisuuteen valvontajärjestelmästä ja korvausmekanismista tai siihen, etteivät ne voineet olla tietämättä näistä osa-alueista. Saman tuomion 290 kohdassa unionin yleinen tuomioistuin katsoo, ettei tätä tietoisuutta tai sitä, etteivät valittajat voineet olla tietämättä kyseisistä näkökohdista, ollut näytetty toteen riidanalaisessa päätöksessä.

25. Valituksenalaisen tuomion 291 kohdassa unionin yleinen tuomioistuin taas *hylkäsi mahdollisuuden olettaa tällaista tietoisuutta*, kun otetaan huomioon valittajien rooli kartellissa. Unionin yleinen tuomioistuin totesi näin ollen valituksenalaisen tuomion 292 kohdassa, ettei valvontajärjestelmään ja korvausmekanismiin perustuvaa valittajien vastuuta ollut näytetty toteen.

18 — Tuomio komissio v. Verhuizingen Coppens (C-441/11 P, EU:C:2012:778, 41 ja 42 kohta); tuomio komissio v. Aalberts Industries ym. (C-287/11 P, EU:C:2013:445, 63 kohta) ja tuomio Siemens ym. komissio (C-239/11 P, C-489/11 P ja C-498/11 P, EU:C:2013:866, 242 kohta).

19 — Tuomio komissio v. Verhuizingen Coppens (C-441/11 P, EU:C:2012:778, 47 kohta).

20 — T-68/09, EU:T:2014:867. Unionin yleinen tuomioistuin katsoi kyseisessä asiassa, ettei komissio ollut osoittanut Soliverin osallisuutta. Päätöksen osittainen kumoaminen ei ollut mahdollista, koska komissio ei ollut luokitellut kantajan osallistumista rikkomiseen erilliseksi rikkomukseksi, joten unionin yleinen tuomioistuin kumosi komission päätöksen kokonaisuudessaan.

26. Komissio vetosi V. C:n lausuntoon korjatakseen puutteen, joka unionin yleisen tuomioistuimen mielestä sisältyi riidanalaiseen päätökseen. Unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi tämän elementin valituksenalaisen tuomion 294 ja 295 kohdassa. Sen mukaan on niin, että vaikka lausunto paljastaisi jälkikäteen, että valittajat olivat tosiasiassa tietoisia korvausmekanismista, *unionin yleinen tuomioistuin ei kuitenkaan voi laillisuusvalvonnan yhteydessä korvata komission perusteluja uusilla perusteluilla*. Se katsoi lisäksi, ettei kyseisellä lausunnolla voitu missään tapauksessa poistaa riidanalaiseen päätökseen sisältyvää laillisuusvirhettä.

27. Tätä päättelyä on verrattava unionin yleisen tuomioistuimen ensimmäisessä oikeusasteessa yhdeksännen kanneperusteen yhteydessä tekemään toteamukseen valittajien vastuusta.

28. Valittajat riitauttivat unionin yleisessä tuomioistuimessa esittämänsä yhdeksännen kanneperusteen yhteydessä sen, ettei sakon määrää ollut alennettu huolimatta niiden hyvin rajoitetusta osallistumisesta rikkomiseen. Unionin yleinen tuomioistuin muistutti tästä valituksenalaisen tuomion 606 kohdassa, että – kuten ensimmäisessä oikeusasteessa oli todettu kolmannen kanneperusteen yhteydessä – komissio ei ollut näyttänyt toteen valittajien osallistumista rikkomisen molempiin osa-alueisiin eli valvontajärjestelmään ja korvausmekanismiin, mutta tämän lisäksi sillä ei ollut myöskään riittävää näyttöä, jonka perusteella se olisi voinut pitää valittajia vastuullisina näistä molemmista osa-alueista.

29. Edellä esitetyistä toteamuksista huolimatta unionin yleinen tuomioistuin päätteli V. C:n lausunnosta, että valittajat *tiesivät* korvausmekanismista, mikä unionin yleisen tuomioistuimen mukaan merkitsee, että nämä tiesivät myös valvontajärjestelmästä, sillä korvausmekanismi ei voinut olla olemassa ilman valvontamekanismia. Valituksenalaisen tuomion 624 kohdasta ilmenee, että unionin yleinen tuomioistuin menetteli tässä täyden harkintavaltansa perusteella.

30. Valituksenalaisen tuomion 610–626 kohdasta puolestaan ilmenee, että unionin yleinen tuomioistuin nojautui V. C:n lausuntoon voidakseen pitää valittajia vastuullisina rikkomisen molemmista osa-alueista. Valituksenalaisen tuomion 627 kohdasta käy vielä ilmi, että unionin yleinen tuomioistuin tarkasteli juuri näiden seikkojen valossa valittajille määrättyjen sakkojen suuruutta.

31. Käsiteltävän valituksen toisessa valitusperusteessa on kyse juuri näistä unionin yleisen tuomioistuimen päättelyn kiistanalaisista näkökohdista.

V **Täysi harkintavalta ja ne ultra petita -periaate**

A *Asianosaisten lausumat*

32. Valittajat väittävät toisen valitusperusteensa ensimmäisessä osassa, että unionin yleinen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen ylittäessään toimivaltansa ja lausuessaan ultra petita siltä osin kuin tämä tutkimalla viran puolesta perusteen, jota valittajat eivätkä komissio olleet esittäneet,[21] piti niitä vastuullisina EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomisen kahden osa-alueen perusteella, toisin sanoen siitä, että ne tiesivät korvausjärjestelmästä ja saattoivat ennakoida valvontajärjestelmän olemassaolon.[22]

21 — Valittajat muistuttavat, että menettely unionin tuomioistuimissa on kontradiktorinen. Kanneperusteiden esittäminen kuuluu siten (oikeusjärjestyksen perusteisiin pohjautuvia perusteita lukuun ottamatta) yksistään oikeusriidan osapuolille (ks. tuomio KME Germany ym. v. komissio, C-389/10 P, EU:C:2011:816, 131 kohta). Samoin unionin tuomioistuin on valittajien mukaan katsonut tuomiossa ThyssenKrupp Nirosta v. komissio (C-352/09 P, EU:C:2011:191), että unionin yleisen tuomioistuimen tehtävä rajoittuu sille esitettyjen argumenttien ratkaisemiseen.

22 — Valituksenalaisen tuomion 626 kohta.

33. Unionin yleinen tuomioistuin on valittajien mukaan lausunut käsiteltävässä asiassa ultra petita, koska komissio ei nojautunut päätöksessään näihin perusteluihin, koska valittajat eivät olleet vedonneet näihin perusteluihin kumoamisperusteina ja koska niistä keskusteltiin ainoastaan siitä näkökulmasta, voitiinko V. C:n lausunto ottaa tutkittavaksi.

34. Komissio puolestaan väittää, että unionin yleisellä tuomioistuimella oli oikeus ottaa huomioon se, että valittajat olivat tietoisia valvonta- ja korvausmekanismeista, kun tämä täyttä harkintavaltaansa käyttäessään päätti sakon suuruudesta, sillä kyse on tosiseikasta. V. C:n lausunnosta komissio on sitä mieltä, että unionin yleisellä tuomioistuimella oli oikeus ottaa se huomioon päättäessään sakon suuruudesta [23] etenkin siltä osin kuin oikeuskäytännössä tunnustetaan mahdollisuus sellaisten lisätietojen esittämiseen ja huomioon ottamiseen, joita ei sinänsä edellytetä mainittavan päätöksessä. [24] Komission mielestä valitusperuste on tehoton, koska unionin yleinen tuomioistuin on jo alentanut sakon määrää. [25]

B *Arviointi*

35. On selvää, että unionin tuomioistuimia, joita pyydetään antamaan ratkaisu kumoamiskanteesta, sitoo niin sanottu ne ultra petita -periaate, joka on peräisin sanontatavasta ”ne eat iudex ultra petita partium”, jonka mukaan unionin tuomioistuimet eivät saa lausua asianosaisten vaatimukset ylittävistä kysymyksistä. Tämän periaatteen mukaan niiden antamassa kumoavassa tuomiossa ei saa ylittää sitä, mitä kantaja on vaatinut. [26] Niillä ei ole toimivaltaa määritellä uudelleen kanteen pääasiallista kohdetta tai esittää kanneperustetta viran puolesta niitä erityistapauksia lukuun ottamatta, joissa yleinen etu edellyttää niiden toimivan näin. [27] Unionin tuomioistuimilla on näet mahdollisuus ja tarvittaessa myös velvollisuus ottaa viran puolesta huomioon tietyt ulkoista laillisuutta koskevat perusteet. [28]

36. On tärkeää huomata, että ne ultra petita -periaatetta sovelletaan täydessä laajuudessaan ainoastaan yksityisoikeudellisissa menettelyissä määräämisperiaatteena. Sitä vastoin julkisoikeudellisissa menettelyissä, joihin kuuluvat myös kilpailuoikeuden menettelyt, tämän periaatteen laajuutta on vaikeampi rajata. Mainitulla periaatteella ei ole mielestäni juuri omaa roolia, mutta se muuttaa yleensä muotoaan yhdeksi oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin koskevaksi aspektiksi. Kuten julkisasiamies Léger on asian ilmaissut, tuomioistuimia ei ole mitenkään rajattu passiiviseen rooliin eikä niitä voida velvoittaa pelkästään ”puhumaan asianosaisten suulla”. [29] Panen erityisesti merkille, että kieltoa tutkia perusteita viran puolesta sovelletaan yksinomaan kumoamista koskevissa riita-asioissa, toisin sanoen laillisuusvalvonnan yhteydessä. Tällä kiellolla ei sitä vastoin ole samanlaista roolia täyden harkintavallan yhteydessä.

23 — Tuomio Prym ja Prym Consumer v. komissio (C-534/07 P, EU:C:2009:505, 86 kohta).

24 — Tuomio KNP BT v. komissio (C-248/98 P, EU:C:2000:625, 40 kohta).

25 — Vielä neljällä prosentilla komission jo aiemmin myöntämän 10 %vähennyksen lisäksi tavoitteena ottaa huomioon kantajan vähemmän säännöllinen tai aktiivinen osallisuus rikkomiseen.

26 — Ks. tuomio Meroni v. Haute Autorité (46/59 ja 47/59, EU:C:1962:44, s. 801 ja erityisesti s. 780); tuomio Nachi Europe (C-239/99, EU:C:2001:101, 24 kohta); tuomio Comunità montana della Valnerina v. komissio (C-240/03 P, EU:C:2006:44, 43 kohta) sekä julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotuksen komissio v. Alrosa (C-441/07 P, EU:C:2009:555) 146–148 kohta.

27 — Tuomio komissio v. Roodhuijzen (T-58/08 P, EU:T:2009:385, 34 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Oikeuskäytännöstä kuitenkin ilmenee, että vaikka unionin tuomioistuinten tarvitsee asianosaisten rajaaman asian yhteydessä ottaa kantaa vain asianosaisten vaatimuksiin, ne eivät ole sidotut pelkästään niihin väitteisiin, jotka asianosaiset vaatimustensa tueksi esittävät, sillä muuten ne mahdollisesti joutuisivat tekemään päätöksensä virheellisten oikeudellisten arvioiden pohjalta (tuomio ETF v. Michel, T-108/11 P, 42 ja 51 kohta).

28 — SEUT 263 artiklassa tarkoitetut olennaisen menettelymääräyksen rikkominen ja toimivallan puuttuminen ovat näet oikeusjärjestyksen perusteita koskevia perusteita, jotka unionin tuomioistuinten on tutkittava viran puolesta (ks. tuomio Unkari v. komissio, T-240/10, EU:T:2013:645). Perustelujen puuttuminen kuuluu ulkoista laillisuutta koskeviin perusteisiin. Muistutan kuitenkin, että oikeusjärjestyksen perusteisiin pohjautuvan perusteen tutkimisella viran puolesta ei pyritä korjaamaan kanteen puutteita vaan turvaamaan sellaisen säännön noudattaminen, joka ei ole asianosaisten määräysvallassa, ja näin on menettelyn missä vaiheessa tahansa. Perusteisiin sovellettava viran puolesta tutkimista koskeva kysymys on kuitenkin erotettava asianosaisten vaatimuksia koskevasta ne ultra petita -periaatteen ulottuvuudesta.

29 — Julkisasiamies Léger’n ratkaisuehdotus parlamentti v. Gutiérrez de Quijano y Lloréns (C-252/96 P, EU:C:1998:157, 36 kohta).

37. Tästä pääsemmekin kysymykseen siitä, miten ne ultra petita -periaatetta pitäisi soveltaa täyden harkintavallan yhteydessä, sillä käsiteltävä asia koskee keskeisesti tämän vallan rajoja, jotka ovat keskeisellä sijalla tässä asiassa. Yhteisöjen tuomioistuin totesi tuomiossa Groupe Danone v. komissio, että ”yhteisöjen tuomioistuimet voivat käyttää täyttä harkintavaltaansa, kun *niiden käsiteltäväksi saatetaan kysymys sakon määrästä*, ja tätä harkintavaltaa voidaan käyttää sekä tämän määrän alentamiseen että korottamiseen”. [30]

38. Tämä voi johtaa kahteen eri tulkintaan. Yhtäältä voidaan väittää, että asianosaisen on, jotta unionin yleinen tuomioistuin voisi käyttää täyttä harkintavaltaansa, tuotava *kannekirjelmän vaatimuksissa* selvästi ja tarkasti esiin kysymys sakon määrästä. Toisaalta tuosta yhteisöjen tuomioistuimen kannasta voitaisiin päätellä myös, että sen mukaan riittää, että sakon määrää koskeva kysymys *on riidan kohteena ja sitä käsitellään kanneperusteissa*. Kysymys on erityisen tärkeä siksi, että täyden harkintavallan käynnistyminen merkitsee, että unionin yleisellä tuomioistuimella on valta korottaa sakkoa, vaikka asianosaisten vaatimus kohdistuu yksistään sen alentamiseen. [31]

39. Ne ultra petita -periaatteen soveltaminen täyden harkintavallan yhteydessä ei ole yksiselitteinen asia mutta näyttää puhuvan tuomion Groupe Danone v. komissio ensimmäisen tulkinnan suuntaan eli sen puolesta, että sakon määrän on oltava *vaatimusten kohteena*. Unionin tuomioistuin onkin katsonut tuomiossa komissio ym. v. Siemens Österreich ym., että unionin yleinen tuomioistuin on ratkaissut asian ultra petita kumotessaan komission päätöksen yhden määräyksen ja muuttaessaan määrättyjä sakkoja yhdistämällä ne yhdeksi summaksi, joka asianosaisten oli maksettava yhteisvastuullisesti. [32] Samalla kun unionin tuomioistuin hylkäsi lisäksi tuomiossa Alliance One International v. komissio ne ultra petita -periaatteen loukkaamista koskeneen kanneperusteen, se korosti, että asianosainen oli vaatinut toissijaisesti toiselle kartelliin osallistuneelle määrätyn sakon ja yhteisvastuullisesti sille itselleen määrätyn sakon määrän alentamista, vaikka kannekirjelmässä ei kyseistä vaatimusta ollut esitetty, ja että kanneperusteiden tarkoituksena oli juuri perustella tällainen alentaminen. [33]

40. Kaiken edellä esitetyn perusteella katson, että valittajien väitteet eivät itse asiassa koske ne ultra petita -periaatteen loukkaamista tai perusteiden virheellistä tutkimista viran puolesta. Mainitut väitteet näyttävät joka tapauksessa minusta olevan peräisin valituksenalaisen tuomion virheellisestä tulkinnasta. Kuten olen siis jo edellä todennut, valittajien argumentit koskevat unionin yleisen tuomioistuimen täyden harkintavallan laajuutta, ja siten mainittu tuomioistuin on itse asiassa näyttänyt toteen riidanalaisen rikkomisen toteamalla valittajien vastuun kartellin molemmista osa-alueista.

41. Jos valittajien väitteiden olisi kuitenkin katsottava liittyvän ne ultra petita -periaatteen loukkaamiseen, riittää, kun siitä todetaan, että ensimmäisessä oikeusasteessa juuri valittajat olivat ottaneet esille V. C:n lausunnon osoittaakseen, etteivät ne olleet osallistuneet valvonta- tai korvausmekanismiin. Valittajat ovat unionin yleisessä tuomioistuimessa esittämissään vaatimuksissa vaatineet ensisijaisesti riidanalaisen päätöksen kumoamista kokonaisuudessaan. Toissijaisesti ne ovat vaatineet riidanalaisen päätöksen 1, 2 ja 3 artiklan kumoamista itseään koskevilta osin sekä edelleen toissijaisesti niille riidanalaisen päätöksen 2 artiklan nojalla määrätyn sakon määrän alentamista. [34] Komission vaatimusten osalta puolestaan on selvää, että se vaati ensimmäisessä oikeusasteessa kanteen hylkäämistä.

30 — C-3/06 P, EU:C:2007:88, 62 kohta, kursivointi tässä. Ks. myös julkisasiamies Poiares Maduron ratkaisuehdotus Groupe Danone v. komissio (C-3/06 P, EU:C:2006:720, 46–50 kohta).

31 — Ks. tästä tuomio Shell Petroleum ym. v. komissio (T-343/06, EU:T:2012:478) ja tuomio InnoLux v. komissio (T-91/11, EU:T:2014:92).

32 — C-231/11 P–C-233/11 P, EU:C:2014:256, 129 kohta).

33 — C-679/11 P, EU:C:2013:606, 103–107 kohta.

34 — Ks. valituksenalaisen tuomion 87 kohta.

42. Kuten edellä on jo muistutettu, unionin yleinen tuomioistuin kumosi osittain riidanalaisen päätöksen ja alensi komission määräämän sakon määrää. Tällä tavoin tarkasteltuna valituksenalaisessa tuomiossa ei näytä olevan yhtään ne ultra petita -periaatteen loukkaamiseen liittyvää oikeudellista virhettä. Ehdotankin, että unionin tuomioistuin hylkää toisen valitusperusteen ensimmäisen osan perusteettomana.

VI **Täysi harkintavalta ja oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin**

A *Asianosaisten lausumat*

43. Valittajat väittävät toisen valitusperusteensa toisessa osassa, että unionin yleinen tuomioistuin on loukannut oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (tämä oikeus käsittää asianosaisten prosessuaalisen yhdenvertaisuuden periaatteen), puolustautumisoikeuksia ja erityisesti kontradiktorista periaatetta toteamalla valituksenalaisen tuomion 624–626 kohdassa, että sen tehtävänä oli täyttä harkintavaltaansa käyttäessään ottaa huomioon V. C:n lausunto näyttääkseen toteen valittajien vastuun sen perusteella, että nämä olivat osallistuneet valvontajärjestelmään ja tiesivät korvausmekanismista.

44. Valittajien mukaan unionin yleinen tuomioistuin on loukannut oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, erityisesti asianosaisten prosessuaalisen yhdenvertaisuuden periaatetta, sekä puolustautumisoikeuksia, mukaan lukien kontradiktorista periaatetta, kun se ei ilmoittanut valittajille ennen ratkaisun antamista täsmällisesti tämän uuden väitteen luonnetta ja perustetta, kuten edellytetään Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskevan yleissopimuksen (Euroopan ihmisoikeussopimus) 6 artiklassa sekä perusoikeuskirjan 47 ja 48 artiklassa.

45. Komissio kiistää valittajien argumentit ja painottaa, että V. C:n esittämät tietoisuutta koskevat todisteet mainittiin ensimmäisen kerran valittajien aloitteesta. Siten olisi absurdia, jos valittajat väittäisivät, etteivät ne voineet tietää näistä seikoista. [35]

B *Arviointi*

1. Alustavat huomautukset

46. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kohdalla taattu oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin on unionin oikeuden yleinen periaate, joka on vastedes kirjattu myös perusoikeuskirjan 47 artiklan toiseen kohtaan. Mainittuun 47 artiklaan sisältyvä tehokkaan oikeussuojan periaate kattaa useita tekijöitä, kuten erityisesti puolustautumisoikeudet, asianosaisten prosessuaalisen yhdenvertaisuuden periaatteen sekä mahdollisuuden saattaa asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi.

35 — Tuomio 1. garantovaná v. komissio (T-392/09, EU:T:2012:674, 78 ja 79 kohta).

47. Kontradiktorisesta periaatteesta puolestaan on selvää, että se kuuluu puolustautumisoikeuksiin. Sitä sovelletaan kaikkiin menettelyihin, jotka voivat johtaa yhteisön toimielimen päätökseen, joka vaikuttaa huomattavasti tietyn henkilön etuihin.[36] Asianosaisten prosessuaalisen yhdenvertaisuuden periaate, joka on oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin käsitteen välitön seuraus, merkitsee velvollisuutta tarjota kullekin asianosaiselle kohtuullinen mahdollisuus esittää asiansa, myös todisteensa, sellaisten edellytysten vallitessa, jotka eivät saata tätä vastapuoltaan selvästi epäedullisempaan asemaan.[37] Tähän periaatteeseen voidaan vedota komission vireille panemissa seuraamusmenettelyissä.[38]

48. Kilpailuoikeuden alalla minusta on olennaisen tärkeää muistaa, että *komission on esitettävä selvitys niistä rikkomisista, jotka se on katsonut tapahtuneeksi, ja oikeudellisesti riittävä näyttö* kilpailusääntöjen rikkomisen tunnusmerkit täyttävistä tosiseikoista. Kantajan puolestaan on oikeudenkäynneissä yksilöitävä ne riidanalaisen päätöksen osat, jotka se riitauttaa, muotoiltava tätä koskevat väitteet ja esitettävä todisteet, joita voidaan pitää painavina osoituksina siitä, että sen väitteet ovat perusteltuja.[39]

2. Arviointi täyden harkintavallan suhteen siitä, että unionin yleinen tuomioistuin otti huomioon V. C:n lausunnon

49. Valituksenalaisesta tuomiosta ilmenee, että V. C:n lausunto on annettu 6.12.2007 eli riidanalaisen päätöksen antamisen jälkeen ja että valittajat liittivät sen unionin yleiseen tuomioistuimeen jättämäänsä kannekirjelmään ja esittivät sen oikeudenkäyntiasiakirjoissa tässä tuomioistuimessa.[40] Komissio puolestaan vetosi lausuntoon kirjelmissään.[41] Unionin yleinen tuomioistuin katsoi, että lausunto täytti tutkittavaksi ottamisen edellytykset. Myös valittajat vetosivat lausuntoon etenkin neljännen kanneperusteen yhteydessä unionin yleisessä tuomioistuimessa.[42]

50. Muistutan, että puolustautumisoikeuksien noudattaminen kilpailuasioissa edellyttää, että asianomainen yritys saa hallinnollisen menettelyn kuluessa ilmaista asianmukaisesti näkemyksensä esiin tuotujen tosiseikkojen ja olosuhteiden paikkansapitävyydestä ja merkityksestä sekä niistä asiakirjoista, joita komissio on käyttänyt EY:n perustamissopimuksen rikkomista koskevan väitteensä tukena.[43] Juuri väitetiedoksiannolla mahdollistetaan se, että tutkimuksen kohteena olevat yritykset voivat tutustua komission käytettävissä oleviin todisteisiin, sekä se, että puolustautumisoikeuksia voidaan käyttää täysin tehokkaasti.[44]

51. Kuten komissio tähdentää, oikeuskäytännöstä käy ilmi, että ”osapuoli, joka on itse esittänyt relevantit tosiseikat, on lähtökohtaisesti ollut täysin kykenevä osoittamaan mainitun esittämisen yhteydessä näiden seikkojen mahdollisen merkityksellisyyden asian ratkaisemisen kannalta”.[45]

36 — Tuomio komissio v. Irlanti ym. (C-89/08 P, EU:C:2009:742, 50 kohta).

37 — Tuomio Otis ym., C-199/11 (EU:C:2012:684, 46–49, 71 ja 72 kohta).

38 — Ks. mm. tuomio LR AF 1998 v. komissio (T-23/99, EU:T:2002:75, 171 kohta).

39 — Tuomio KME Germany ym. v. komissio (C-272/09 P, EU:C:2011:810, 104–106 kohta).

40 — Valituksenalaisen tuomion 293 kohta.

41 — Valituksenalaisen tuomion 293 ja 612 kohta.

42 — Valituksenalaisen tuomion 320 kohta.

43 — Ks. mm. tuomio Archer Daniels Midland v. komissio (C-511/06 P, EU:C:2009:433, 85 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

44 — Ibidem (tuomion 86 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

45 — Tuomio 1. garantovaná v. komissio (T-392/09, EU:T:2012:674, 78 ja 79 kohta).

52. Edellä sanotusta on selvää, että käyttäessään täyttä harkintavaltaansa sakon suuruuden suhteen unionin yleisen tuomioistuimen on otettava lähtökohdaksi ajankohta, jolloin se antaa päätöksensä. Näin ollen toisistaan on erotettava *yhtäältä* ne unionin yleisessä tuomioistuimessa huomioon otettavat asiakirjat tai lisätiedot, joita komissio ei ollut ottanut huomioon,[46] tai jopa tiedot, joista komissio ei ollut tietoinen päätöksensä tekohetkellä, sekä *toisaalta* rikkomista merkitsevän toiminnan määrittäminen ja kartelliin osallistuneiden tahojen vastuun huomioon ottaminen; vastuu on joko nimenomaisesti sivuutettu komission päätöksessä tai komissio ei ole sitä osoittanut.

53. Oikeuskäytännöstä näet käy ilmi lisätietojen huomioon ottamisesta, että ”unionin yleisellä tuomioistuimella on toimivalta SEUT 261 artiklassa ja asetuksen N:o 1/2003 31 artiklassa sille annetun täyden harkintavallan nojalla arvioida, onko sakkojen määrä asianmukainen, tukeutuen muun muassa sellaisiin lisätietoihin, joita ei mainita väitetiedoksiannossa tai komission päätöksessä”.[47]

54. Kuten julkisasiamies Wathelet on korostanut ratkaisuehdotuksessaan Telefónica ja Telefónica de España v. komissio, unionin yleisen tuomioistuimen on siis itse arvioitava sakon asianmukaisuus ja oikeasuhteisuus ja todettava itse, että komissio on todellakin ottanut huomioon kaikki sakon määrän laskennassa merkitykselliset seikat, ja tällöin unionin yleisen tuomioistuimen on pystyttävä myös tarkastelemaan uudelleen kantajien sille esittämiä tosiseikkoja ja olosuhteita.[48]

55. Tässä suhteessa unionin tuomioistuin voi ottaa huomioon myös seikkoja, joista komissio ei tiennyt riidanalaisen päätöksen tekohetkellä.[49] Unionin yleinen tuomioistuin ottaa siten huomioon komission päätöksen jälkeen ilmenneitä, muun muassa yrityksen taloudellista tilannetta koskevia seikkoja.[50]

56. Tästä näkökulmasta katsottuna V. C:n lausunnon huomioon ottaminen ei loukkaa puolustautumisoikeuksia eikä kontradiktorista periaatetta, vaikka unionin yleisen tuomioistuimen lausunnolle antama todistusarvo ei olekaan yksiselitteinen.[51] Yhtäältä on niin, että kun otetaan huomioon lausunnon antaminen riidanalaisen päätöksen jälkeen, kyseisellä asiakirjalla ei voida kiistää komission esittämiä todisteita, ja toisaalta niin, että lausunto otettiin huomioon asianomaisten yritysten vastuun osoittamiseksi. Edellä mainitun oikeuskäytännön valossa lausunnon huomioon ottaminen sellaisenaan unionin yleisen tuomioistuimen punnitessa seuraamusta täyden harkintavaltansa nojalla voidaan minusta silti hyväksyä.[52]

57. Käsiteltävän tapauksen tilanne eroaa joka tapauksessa mielestäni tuomioon komissio v. Edison[53] johtaneen asian tilanteesta; unionin tuomioistuin vahvisti tässä tuomiossa unionin yleisen tuomioistuimen päättelyn, jonka mukaan komission päätöksessä huomioon otettu seikka oli sellainen, jota ei ollut esitetty väitetiedoksiannossa ja josta Edison SpA:lla ei ollut mahdollisuutta esittää kantaansa hallinnollisessa menettelyssä. Unionin yleinen tuomioistuin katsoi siis oikeutetusti, ettei tähän seikkaan voitu vedota asianomaista yhtiötä vastaan.[54]

46 — Tuomio Shell Petroleum ym. komissio (T-343/06, EU:T:2012:478, 176, 220 ja 232 kohta).

47 — Ibidem (tuomion 220 kohta).

48 — C-295/12 P, EU:C:2013:619, 129 kohta.

49 — Tuomio Arkema Ranska ym. v. komisio (T-217/06, EU:T:2011:251, 249–256 kohta), joka koskee sen huomioon ottamista, ettei asianomainen yritys ollut enää Total-konsernin määräysvallassa ja että varoittavaan vaikutukseen perustuva korottaminen ei siten ollut enää perusteltua.

50 — Tuomio Novácke chemické závody v. komissio (T-352/09, EU:T:2012:673), joka koskee sen toteamista, että sakon maksaminen ei vaikuta yrityksen elinkelpoisuuteen, sekä tuomio Reagens v. komissio (T-30/10, EU:T:2014:253, 305 kohta) taloudellista valmiutta koskevista seikoista.

51 — Esimerkin vuoksi mainittakoon, että hintojen vahvistamisen osalta valituksenalaisen tuomion 405 kohdasta ilmenee, ettei kyseisellä ilmoituksella ”missään tapauksessa voida kiistää edellä tarkasteltuja aiempia ja nykyisiä todisteita, joita komissio on esittänyt tukeakseen väitettä kantajien osallistumisesta hintojen koordinointitoimiin”.

52 — Minusta on tarpeellista vielä muistuttaa, että unionin tuomioistuin on katsonut, että vaikka unionin yleinen tuomioistuin ei ollut ilmoittanut asianosaisille aikeestaan ottaa huomioon ylimääräisen vähennyksen, tämä seikka kuului sen oikeudellisen arvioinnin piiriin, jonka tekemiseen unionin yleisellä tuomioistuimella oli oikeus täyttä harkintavaltaansa käyttäessään ilman, että sen tarvitsi ilmoittaa siitä asianosaisille ennen tuomion julistamista (ks. tuomio Alliance One International v. komissio C-679/11 P, EU:C:2013:606, 110 kohta).

53 — C-446/11 P, EU:C:2013:798.

54 — Unionin tuomioistuin viittasi tuomiossa komissio v. Edison analogisesti tuomioon Papierfabrik August Koehler ym. v. komissio (C-322/07 P, C-327/07 P ja C-338/07 P, EU:C:2009:500, 34–37 kohta).

3. Täyttä harkintavaltaa koskevan periaatteen ja puolustautumisoikeuksien loukkaaminen sillä, että unionin yleinen tuomioistuin vahvisti valittajien vastuun

58. V. C:n lausunnon muodolliseen huomioon ottamiseen liittyvä problematiikka on kuitenkin erotettava problematiikasta, jossa on kyse tavasta, jolla unionin yleinen tuomioistuin on käyttänyt mainittua lausuntoa, toisin sanoen niistä seurauksista, joita unionin yleinen tuomioistuin on tähän lausuntoon liittänyt, ja missä tarkoituksessa se on sitä käyttänyt. Valituksenalaisesta tuomiosta tosin ilmenee, että unionin yleinen tuomioistuin on ottanut lausunnon huomioon sakon suuruutta arvioidakseen, mutta se on näin tehdessään todennut valittajien vastuun ilman, että näillä olisi ollut mahdollisuutta kontradiktoriseen näkemystenvaihtoon.

59. Toisin kuin komissio, olen sitä mieltä, että unionin yleisen tuomioistuimen kyseisestä asiakirjasta johtamat seuraukset eivät ole pelkkä tosiseikka. Sillä on päinvastoin erityinen merkitys puolustautumisoikeuksien kunnioittamisen kannalta. Kuten julkisasiamies Kokott on todennut asiassa komissio v. Alrosa, unionin yleinen tuomioistuin saattaa päätyä ”yllättävään ratkaisuun” paitsi arvioidessaan asiaa sellaisten tosiseikkojen pohjalta, jotka eivät olleet asianosaisten tiedossa, myös arvioidessaan kyseistä tapausta niiden tosiseikkojen pohjalta, jotka olivat kyllä asianosaisten tiedossa mutta joista ei sellaisinaan keskusteltu oikeudenkäynnin aikana. [55]

60. Käsiteltävässä asiassa ratkaiseva seikka liittyy kuitenkin siihen, että ottaessaan huomioon V. C:n lausunnon unionin yleinen tuomioistuin muutti riidanalaisen toimen luokitusta sellaisena kuin se todetaan komission päätöksessä.

61. Unionin yleinen tuomioistuin ylitti täyden harkintavallan rajat, kun se vahvisti menettelyn valittajien vastuun määrittämiseksi. Näin tehdessään se näet totesi rikkomisen, jota komissio ei ollut näyttänyt toteen. Tästä näkökulmasta katsottuna valituksenalaisen tuomion 621 kohta, jossa unionin yleinen tuomioistuin tuntuu ehdottavan kaikkien edellä mainittujen sääntöjen vastaisesti, että lisätiedot voivat kohdistua rikkomisen toteamiseen, sekä valituksenalaisen tuomion 622 kohta näyttävät oikeuttavan valituksenalaisen tuomion kumoamisen.

62. Kaiken lisäksi valituksenalaisen tuomion perusteluissa on ilmiselvä ristiriita. Unionin yleinen tuomioistuin toteaa näet 614 kohdassa, ettei sen tehtävänä ole korvata komission virheellistä perustelua täysin uudella perustelulla. Saman tuomion 626 kohdassa se kuitenkin vahvistaa valittajien vastuun rikkomisen molemmista osa-alueista.

63. Saman logiikan mukaan unionin yleinen tuomioistuin näyttää minusta tekevän keinotekoisen ja siten virheellisen eron vastuun osoittamisen ”sakon laskemiseksi” ja vastuun osoittamisen sellaisenaan välillä. On kuitenkin selvää, että sakko on seuraamus sitä ennen vahvistetusta vastuusta. Ilman tätä ensin tehtyä toteamusta kysymystä sakon suuruudesta ei siis tarvitse esittää. Unionin yleinen tuomioistuin teki siten ensin tyhjäksi komission osoittaman rikkomisen ja tämän jälkeen muotoili sen uuteen muotoon yhdeksännen kanneperusteen yhteydessä ylittäen täten täyden harkintavaltansa rajat.

64. Unionin yleinen tuomioistuin on näin tehdessään käsittääkseni loukannut myös puolustautumisoikeuksia ja erityisesti kontradiktorista periaatetta, kun se ei antanut asianosaisille mahdollisuutta keskustella vastuusta, jonka tämä tuomioistuin itse vahvisti.

65. Täydellä harkintavallalla on edelleen rajansa. Kumoamista koskeva toimivalta rajoittuu riidanalaisessa päätöksessä todettuun rikkomiseen, eikä täysi harkintavalta anna unionin yleiselle tuomioistuimelle toimivaltaa todeta sellaisten rikkomisten olemassaoloa, joita komissio ei ole todennut riidanalaisessa päätöksessä. [56]

55 — C-441/07 P, EU:C:2009:555, 151 ja 152 kohta.

56 — Ks. vastaavasti tuomio Tokai Carbon ym. v. komissio (T-71/03, T-74/03, T-87/03 ja T-91/03, EU:T:2005:220, 370 kohta).

66. Toisen valitusperusteen toinen osa on siten aiheellista hyväksyä. Koska tällä tavoin todettu virhe on perustavanlaatuinen, sen on mielestäni johdettava valituksenalaisen tuomion kumoamiseen.

VII **Selvitysaineiston huomioon ottaminen vääristyneellä tavalla**

67. Ottaen huomioon todetun virheen luonteen toisen valitusperusteen kolmannesta osasta ei ole minusta tarpeen lausua. Tarkastelen siten tätä kolmatta osaa vain toissijaisesti. Huomautan siitä, että valittajat väittävät, että pitämällä valittajia vastuullisina rikkomisen molemmista osa-alueista unionin yleinen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 626 kohdassa ottanut todisteet huomioon vääristyneellä tavalla ja loukannut syyttömyysolettaman periaatetta. Toteamus perustuu valittajien mukaan V. C:n lausunnon vaillinaiseen lainaamiseen, ja lausunnosta käy niiden mukaan täten selvästi ilmi, ettei V. C:llä ollut minkäänlaista tietoa komission päätöksen kohteena olleen korvausmekanismin luonteesta.

68. V. C:n lausunto jättää sitä paitsi valittajien mukaan täysin auki ajankohdan, josta alkaen hän olisi saanut tietää ”jonkinlaisen korvausmekanismin olemassaolosta”. Komission mukaan unionin yleinen tuomioistuin ei sitä vastoin ole ottanut V. C:n lausuntoon sisältyviä todisteita huomioon vääristyneellä tavalla.

69. Tästä on palautettava mieleen, että kun valittaja väittää, että unionin yleiselle tuomioistuimelle esitetyt todisteet on otettu huomioon vääristyneellä tavalla, sen on SEUT 256 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan, Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 51 artiklan ensimmäisen kohdan ja unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 168 artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaan ilmoitettava täsmällisesti todisteet, jotka se katsoo unionin yleisen tuomioistuimen ottaneen huomioon vääristyneellä tavalla, ja näytettävä toteen arviointivirheet, joiden takia unionin yleinen tuomioistuin on sen mukaan päätynyt niiden ottamiseen huomioon vääristyneellä tavalla.[57]

70. Selvitysaineisto on otettu huomioon vääristyneellä tavalla, jos ilman uutta selvitysaineistoa on selvää, että olemassa olevaa selvitysaineistoa on arvioitu ilmeisen virheellisesti.[58] Minusta näyttää kuitenkin siltä, että tällä toisen valitusperusteen kolmannella osalla valittajat haluavat ehdottaa tulkintaa, joka eroaa unionin yleisen tuomioistuimen V. C:n lausunnosta tekemästä tulkinnasta. Argumentit, joihin on tässä tapauksessa vedottu, eivät kuitenkaan mahdollista päättelyä, jonka mukaan unionin yleinen tuomioistuin olisi selvästi ylittänyt mainittujen todisteiden kohtuullisen arvioinnin rajat.[59]

71. Toisen valitusperusteen kolmas osa on näin ollen hylättävä perusteettomana.

VIII **Asian palauttaminen unionin yleiseen tuomioistuimeen**

72. Huomautan, että valittajat vaativat valituksessaan riidanalaisen päätöksen 1, 2 ja 3 artiklan kumoamista niitä koskevilta osin tai sakon määrän alentamista.

73. Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 61 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan silloin, kun muutoksenhaku todetaan aiheelliseksi, unionin tuomioistuin voi kumotessaan unionin yleisen tuomioistuimen ratkaisun ratkaista asian lopullisesti, jos asia on ratkaisukelpoinen. Unionin yleisen tuomioistuimen virheen luonteen vuoksi käsiteltävä asia ei kuitenkaan ole nähdäkseni

57 — Tuomio komissio v. Aalberts Industries ym. (C-287/11 P, EU:C:2013:445, 50 kohta).

58 — Tuomio PKK ja KNK v. neuvosto (C-229/05 P, EU:C:2007:32, 37 kohta) ja tuomio Lafarge v. komissio (C-413/08 P, EU:C:2010:346, 17 kohta).

59 — Ks. analogisesti tuomio Activision Blizzard Germany v. komissio (C-260/09 P, EU:C:2011:62, 57 kohta).

ratkaisukelpoinen.[60] Olen ennen kaikkea sitä mieltä, etteivät asianosaiset voineet riittävällä tavalla esittää unionin yleisessä tuomioistuimessa kantaansa V. C:n lausunnosta tehtävistä päätelmistä mainitun tuomioistuimen käyttäessä täyttä harkintavaltaansa. Tämän vuoksi ehdotan, että unionin tuomioistuin palauttaa asian unionin yleiseen tuomioistuimeen.

IX **Ratkaisuehdotus**

74. Edellä mainituista syistä ja rajoittamatta muiden valitusperusteiden tarkastelua ehdotan, että unionin tuomioistuin hyväksyy toisen valitusperusteen toisen osan, minkä on mielestäni johdettava valituksenalaisen tuomion kumoamiseen sekä asian palauttamiseen unionin yleiseen tuomioistuimeen. Oikeudenkäyntikuluista päätetään myöhemmin.

60 — Toisin kuin erityisesti asiassa komissio v. Verhuizingen Coppens; ks. julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotus kyseisessä asiassa (C-441/11 P, EU:C:2012:317, ratkaisuehdotuksen 43–46 kohta).